

Correctievoorschrift VWO

2009

tijdvak 1

economie 1,2

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
  - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 58 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen punten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één punt afgetrokken tot een maximum van drie punten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

1 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

In de groep personen met de laagste primaire inkomens zitten mensen die in dat jaar werkloos zijn / een opleiding volgen / met pensioen zijn, maar ergens in hun gehele levensloop wel betaald werk verrichten / verricht hebben, waardoor hun primair inkomen over de gehele levensloop groter dan nul zal zijn.

2 maximumscore 2

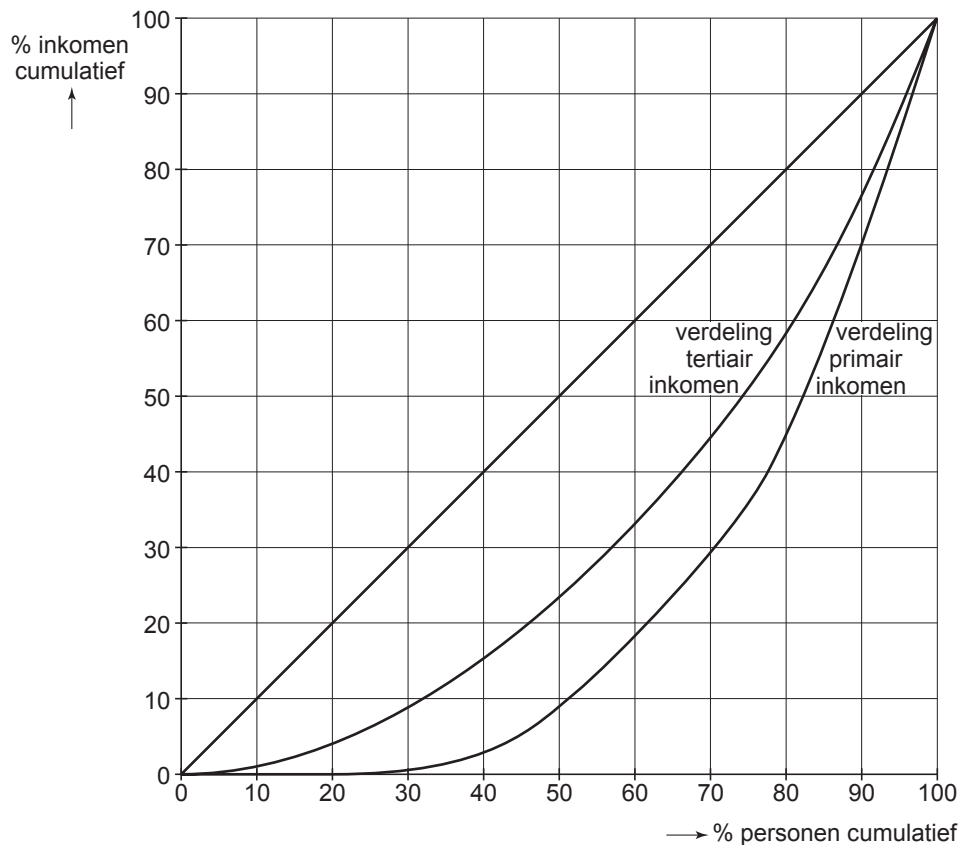
Uit het antwoord moet blijken dat:

- de lagere inkomensgroepen meer uitkeringen en baten van overheidsuitgaven ontvangen dan dat zij aan belastingen, premies en heffingen betalen, terwijl 1
- de hogere inkomensgroepen juist meer belastingen, premies en heffingen betalen dan dat zij uitkeringen en baten van overheidsuitgaven ontvangen 1

3 maximumscore 2

% personen cumulatief	% primair inkomen cumulatief
0	0
20	0
40	$\frac{15}{5,01} = 3$
60	$\frac{92}{5,01} = 18,4$
80	$\frac{227}{5,01} = 45,3$
100	100

- Voor een juist ingevulde tabel 1
- Voor een juist getekende lorenzcurve 1

Opmerkingen

- Let op doorwerkfouten uit de tabel naar de grafiek.
- Een Lorenzcurve die links van / boven de lijn van de verdeling tertiair inkomen ligt fout rekenen, ook al is deze getekende curve in overeenstemming met de ingevulde tabel.

4 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat een vergelijking van tabel 1 en tabel 2 laat zien dat de hoogste / laagste verhouding voor het primaire jaarinkomen veel groter is dan voor het primaire levensloopinkomen:

274 : 0 tegenover 172 : 48.

5 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Voor de studenten geldt dat ze met een studiebeurs en weinig of geen inkomen uit arbeid op dat moment tot de laagste inkomensgroep behoren, terwijl ze later in hun levensloop in de hogere inkomensgroepen terechtkomen, waardoor hun totale levensloopinkomen relatief hoog zal zijn.
- Voor de mensen op de top van hun carrière geldt dat ze bij aanvang van hun levensloop in een lagere inkomensgroep zaten en na hun pensionering opnieuw zullen 'zakken' qua inkomen, waardoor hun totale levensloopinkomen relatief minder hoog zal zijn.

Opgave 2

---

6 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\frac{137,7 \times 2,1 + 67,4 \times 5,4}{0,1377 + 0,674} \times 100\% = 3,18\%$$

Opmerking

Wanneer de waardes 2004 (143,6 en 71,8) zijn gebruikt als wegingsfactoren maximaal 1 punt toekennen.

7 maximumscore 2

lager

Uit de verklaring moet blijken dat de nominale waarde is gedaald, terwijl het volume is toegenomen, hetgeen betekent dat het prijspeil van de wederuitvoer moet zijn gedaald.

8 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Wederuitvoer levert slechts een geringe toegevoegde waarde op (indien het goederen betreft die na te zijn ingevoerd vrijwel zonder bewerking weer worden uitgevoerd).

Indien in het antwoord niet verwoord is dat er sprake is van een geringe toegevoegde waarde

0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 3

---

9 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

Av bij volledige benutting van de productiecapaciteit:

$$\frac{350 \text{ miljard}}{50.000} = 7.000.000$$

beroepsbevolking: $7.000.000 + 300.000 = 7.300.000$

10 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat een verlaging / verhoging van de autonome belastingen door het spaarlek een minder grote toename / afname van de effectieve vraag tot gevolg heeft dan een even grote verhoging / verlaging van de overheidsinvesteringen.
- Een antwoord waaruit blijkt dat een verhoging / verlaging van de overheidsinvesteringen een ‘dubbel’ effect heeft op de omvang van de effectieve vraag, doordat een verhoging / verlaging van de overheidsinvesteringen ook leidt tot een verhoging / verlaging van de particuliere investeringen (vergelijking (3)).

11 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Door een toename van de overheidsinvesteringen verbetert de infrastructuur, waardoor bedrijven zelf ook eerder geneigd / genoodzaakt zijn te investeren.

12 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\Delta Y = (1,5 \times 20) + (-1 \times 16,7) = 13,3$$

$$\Delta O = 20$$

$$\Delta B = 0,25 \times 13,3 + 16,7 = 20,025$$

13 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat het multipliereffect van een verhoging van de autonome overheidsconsumptie (O_c) kleiner is dan van de autonome overheidsinvesteringen (O_i), omdat een verhoging van O_c alleen direct (via EV) doorwerkt op Y maar een verhoging van O_i ook indirect (via I).

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 4

---

14 maximumscore 8

Te beoordelen onderdeel:

- a Een argument voor de keuze voor het sociaal leenstelsel in plaats van het studiebeursstelsel is correct uitgewerkt.
- Te denken valt aan een verlaging van het overheidstekort door te bezuinigen op de overdrachtsuitgaven en anderzijds leningen te verstrekken die niet of minder zwaar drukken op de overheidsbegroting (aspect 2).
  - Te denken valt aan een verbetering van de efficiëntie van het hoger onderwijs (minder uitval, meer vraag naar studies met goede arbeidsmarktperspectieven), doordat de financiële verantwoordelijkheid meer bij de student komt te liggen (aspect 3).
  - Te denken valt aan het verbeteren van de kwaliteit van hoger geschoolde arbeidskrachten (versterking kenniseconomie), doordat de financiële prikkels worden verhoogd (aspect 4).
- b Een argument ter onderbouwing van de kritiek van de studentenvakbonden is correct uitgewerkt.
Te denken valt aan de vermindering van de toegankelijkheid van het hoger onderwijs, als kinderen van ouders met lage inkomens het studeren (vrijwel) alleen kunnen financieren met risicodragende leningen (aspect 1).
- c Twee argumenten als verdediging tegen de kritiek zijn correct uitgewerkt.
- Te denken valt aan het verminderen van het risico voor de studenten door de aflossingsvoorwaarde in het sociaal leenstelsel, die garandeert dat de aflossingsverplichting alleen wordt opgelegd als er door de afgestudeerde voldoende inkomen wordt verdiend.
  - Te denken valt aan het versterken van de doelmatigheid van overheidsuitgaven, waardoor er wellicht budgettaire ruimte ontstaat om juist bepaalde 'startkosten' van hoger onderwijs (zoals collegegeld) te verlagen, hetgeen de drempel om te gaan studeren voor lage inkomensgroepen kan verlagen (aspect 2).
  - Te denken valt aan een algemene verhoging van de kwaliteit van de hoger opgeleiden, waardoor de arbeidsmarktperspectieven en daarmee de mogelijkheden tot het verwerven van hogere inkomens voor alle studerenden verbeteren (aspect 4).

Opmerking

Per juist argument bij onderdeel c maximaal 2 punten toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opmerking
Noteer voor elk onderdeel 0, 1 of 2 punten:
 0 → (vrijwel) geheel fout
 1 → bij twijfel
 2 → (vrijwel) geheel goed

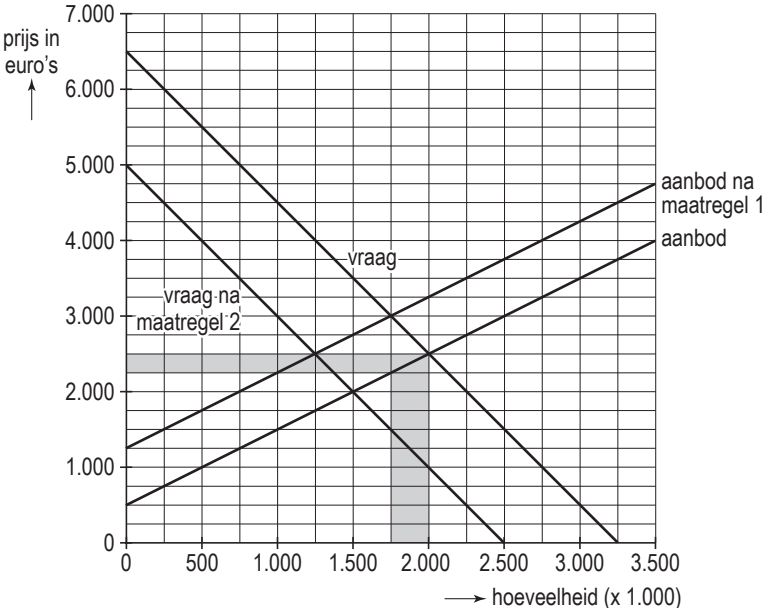
Indien het gebruikte aantal woorden teveel afwijkt en/of het betoog geen doorlopend verhaal is -1

Opgave 5

15 maximumscore 2

- Een voorbeeld van een juiste berekening is:
- heffing bedraagt € 750 per bromscooter (aanbodlijn schuift evenwijdig 750 omhoog) 1
  - prijs stijgt met € 500, dus de afwenteling bedraagt:
 $\frac{500}{750} \times 100\% = 66,7\%$ 1

16 maximumscore 2

Indien de rechthoek is gearceerd die de nieuwe omzet (na afdracht van de heffing) weergeeft 0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

17 maximumscore 2

En voorbeeld van een juiste berekening is:

De afzet van bromscooters verandert met $\frac{1.500.000 - 2.000.000}{2.000.000} \times 100\%$
 $= -25\%$.

De prijs van bromscooterbrandstof is dan gestegen met $\frac{-25\%}{-0,625} = 40\%$.

18 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Producenten denken door productinnovatie straks bromscooters aan te bieden die zuiniger zijn in brandstofverbruik, hetgeen het rijden van bromscooters relatief goedkoper maakt, waardoor de vraag naar nieuwe bromscooters minder afneemt.

Opgave 6

---

19 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat door dalende inflatie de reële waarde van het uitgeleende vermogen minder sterk afneemt, hetgeen voor de aanbieders van krediet aanleiding kan zijn tot het verlagen van de rente.

20 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Uitgaande van 100 aanbieders, veranderen er 80 de voorwaarden.

Aantal dat versoepelt + (aantal dat versoepelt – 30) = 80

2 × aantal dat versoepelt = 110 dus aantal dat versoepelt = 55(%)

21 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een stijging van de effectieve vraag in een opgaande conjunctuur stimuleert de investeringen van bedrijven, hetgeen kan leiden tot een toename van de kredietvraag door bedrijven.

22 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat

- de toename van de vraag naar krediet in de kwartalen na 2005-3 kan leiden tot een stijging van de rente, 1
- maar dat tegelijk de versoepeling van de kredietvoorwaarden zich vertaalt in een dalende rente 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 7

23 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\frac{25,0 \times 105,4 + 44,6 \times 104,0 + (100 - 25,0 - 44,6) \times 103,4}{100} = 104,2$$

24 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- nominale inkomensindex: $\frac{115,0}{112,9} \times 100 = 101,86$
- prijsindex: $\frac{110,7}{107,6} \times 100 = 102,88$ 1
- koopkrachtindex: $\frac{101,86}{102,88} \times 100 = 99,01 \rightarrow$ een daling van 0,99% 1

Opmerking

Een andere juiste manier van afronden ook goed rekenen.

25 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat de consumenten voor de gestegen prijs, die (volledig) meegenomen wordt in een niet-gecorrigeerd CPI, een betere kwaliteit hebben gekregen en dus de uitgaven die gedaan moeten worden om eenzelfde levensstandaard / niveau van behoeftebevrediging te handhaven, minder gestegen zijn dan de prijsstijging weergeeft.

26 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Een antwoord waaruit blijkt dat na een budgetonderzoek de wegingsfactoren worden aangepast aan een veranderend uitgavenpatroon, 1
- hetgeen betekent dat het CBS dan jaarlijks in staat is veranderingen in het uitgavenpatroon, die ontstaan door vervanging van bepaalde artikelen / goederen door andere, mee te nemen bij de bepaling van het CPI 1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 3 juni naar Cito.